

[Обратно към статията](#)

Рисковете на енергийните предразсъдъци

На енергетиката трябва да се гледа умно, стереотипите създават рискове

От **Юлиан Попов**

6 март 2012

Юлиан Попов е роден през 1959 г. в София. Завършва българска филология в СУ "Св. Климент Охридски". Работи като редактор в списание "Факел" и директор на литературния музей "Ангел Каралийчев", който става средище на множество литературни, културни и политически дебати в края на 80-те години, както и мястото на което се развиват клуб "Синтез" и "Дружество за Нов български университет".

През 1985 г. създава в дома си първата частна галерия. През 1990 става изпълнителен директор на Нов български университет. От 1994 г. живее в Лондон. Автор е на стотици статии, публикувани в български, английски, полски и други европейски издания, на сборника "Английска България или Швейцария на Балканите" (2004) и на романа "Островът на Мъглите" (2006).

Създател е на един от първите коментарни блогове в България. Председател е на управителния съвет на "Фондация Елизабет Костова" и на управителния съвет на Българското училище по политика.

Когато една страна няма газ, нефт или много въглища, тогава вярата в енергийния суверенитет я тласка към ядрената енергия

Разпадът на Съветския съюз започва на 13 септември 1985 г., твърди Егор Гайдар, който за кратко изпълняваше длъжността министър-председател на Русия. На тази дата министърът на петрола на Саудитска Арабия обявява, че повече няма да поддържа високите цени на петрола. Цената пада, Русия започва да губи по \$20 милиарда на година, започва да взима заеми, за да поддържа социалните плащания, които неразумно беше вдигнала в годините на високите петролни цени. Империята не издържа и се разпада. Това е простата история на разпада на комунизма, която се споделя предимно от хора, които не смятат, че една желязна лейди и един холивудски актьор с устремени в демократичното бъдеще на света погледи биха могли да разрушат желязната диктатура.

България няма петрол и газ. Ниските им цени са по-скоро добри за страната. Историята с цените на енергията и разпада на СССР (която е малко по-сложна) обаче илюстрира зависимостта между енергия и сигурност.

В този смисъл два са енергийните фактори, които представляват сериозна заплаха за националната сигурност – цената и сигурността на доставка. В комбинация с други рискови фактори те могат да тласнат една или повече държави отвъд повратната точка на стабилността. В момента Турция основателно се притеснява от едно нещо – вероятността около 2015 г. производството ѝ на електричество да падне под националното потребление. От другата страна на България правителството на Косово (страстно подкрепяно от Световната банка, Европейския съюз и правителството на САЩ) вижда основната гаранция за сигурността си в изграждането на една атомна или въглищна електроцентрала. Полша твърди, че ако си свали прекалено парниковите емисии, това ще означава газова зависимост от Русия (тази дискусия вървеше в Полша активно по време на конфликта между Москва и Тбилиси през 2008 г.), с други думи, промяната на енергийната политика едва ли не означава окупация. Газовата криза през 2009 г. внезапно промени дори позицията спрямо Русия на твърдо русофилския президент Георги Първанов. Една енергийна разпрания между Русия и Украйна завинаги охлади остатъка от националния сантимент, който винаги е бил ключов в политическите нагласи.

Няма дори нужда да навлизаме в спора за това дали войната в Ирак е мотивирана от петрол или не. Другите примери за реални и въображаеми енергийни заплахи за сигурността на една страна са много – както за по-традиционното схващане на рисковете за сигурността като външна интервенция, така и по-комплексната идея за националната сигурност като вътрешна институционална стабилност. За да може обаче една държава да изгради стабилна енергетика, тя трябва също да мисли за енергетиката отвъд някои твърдо преодолими стереотипи.

Един от основните рискове за енергетиката ни се крие в инфраструктурата и предразсъдъците, които са формирали твърди рутини на енергийно потребление. Ние смятаме, че енергийната ни сигурност е равнозначна на осигурен внос на газ, атомни реактори, въглищни и хидроелектроцентрали. Също така смятаме, че единственият начин да намалим рисковете за енергийната сигурност е да диверсифицираме доставките си на газ. Спорът около газопровода "Набуко" е въплъщение на този възглед. Една школа (Шрьодер) твърди, че енергийната сигурност на Европа зависи от добрите връзки на Европа с основния и доставчик (Русия), а другата школа (Фишер) смята, че енергийната сигурност на Европа зависи от изграждане на алтернатива на руските доставки. С други думи, погледът към европейската енергийна сигурност се разглежда в познатата ни от българската политика парадигма русофили - русофоби.

Тази парадигма е разумна, но тя също е вкоренена в динамиките на студената война. Тя е сходна на чуденето дали Хрущов е от добрите или от лошите. Освен това тя е базирана на концепцията за енергийния суверенитет – страните вярват, че първият енергиен въпрос, който трябва да си зададат, е имаме ли нефт. С възхода на газа този въпрос се трансформира във въпрос - имаме ли газ. В случая с Полша същият въпрос е изместен от твърдението "имаме въглища". Същото твърдение стои в основата на енергийната политика на новопоявилата се държава Косово: "ние притежаваме най-голямото находище на лигнитни въглища в Европа".

Когато една страна няма газ, нефт или много въглища, тогава вярата в енергийния суверенитет я тласка към ядрената енергия. Ядрената енергия е един вид енергийна трансплантация. Нещо като присадено нефтено или газово находище или квази собствен

енергиен ресурс, който ти осигурява относителен енергиен суверенитет, на базата на който ти може да изграждаш и концепцията за регионален енергиен център – мечта, която с еднаква страст споделят всички народи и правителства на Балканите. Сега въодушевлението около шистовия газ следва също контурите на енергийния суверенитет и на противопоставянето русофили - русофоби. Това стана ясно около президентските избори, които подминаха въпроса за енергийната (и в този смисъл националната) сигурност на страната и вместо това се завъртяха малко около въпроса дали може да се доверим на руснаците. Така текат и споровете около "Белене".

Всичко това е родено от предразсъдъци и инфраструктура. Има много страни, които имат друга инфраструктура и вероятно други предразсъдъци. Франция произвежда 80% от електричеството си с атомни реактори, Коста Рика произвежда 95% от електричеството си с възобновяема енергия, Албания и Исландия използват почти 100% възобновяема електроенергия, а Полша произвежда 95% от електричеството си с въглища. Всички тези страни имат различни предразсъдъци за онова как страните им могат да се осигурят с необходимата енергия.

За да излезем от тази блокада, трябва да променим няколко неща и преди всичко начина, по който гледаме на енергетиката. Трябва да освободим смисъла на думата енергетика и да я свържем с всичко, което е необходимо, за да има човек достъп до необходимата му външна енергия (тоест нетелесна енергия).

Никой няма нужда от петрол или от електричество. Човек има нужда от топлина, светлина, транспорт. В основата си енергийните рискове не са рискове за спиране на тока и газа, а рискове, свързани с топлината, светлината, придвижването и комуникациите. Затова за достъпа до необходимата енергия не бива да се мисли през управлението, русофилско или русофобско, на отношенията с Русия, а през управлението на четири групи фактори.

Първата група е наистина производството на енергия, но в него освен всички традиционни източници е редно да се включат и цялото разнообразие от възобновяеми източници на енергия. Те трябва да се разглеждат не само от гледна точка на цената им в миналото и сега, но и от гледна точка на бъдещата им цена, предвидимостта на цената им, сигурността на доставка и много други фактори, с които едно държавно управление би трябвало да е ангажирано.

Втората група фактори са свързани с употребата на енергия или с енергийната ефективност. Тривиалното уравнение в случая е, че санирането на панелните блокове в България е равнозначно по спестена енергийна употреба на АЕЦ "Белене". Енергийната ефективност на сградите от своя страна би намалила други социални рискове – например рискове, свързани с така наречената енергийна бедност, която традиционно се определя като процент хора, които плащат повече от 10% от приходите си за енергия. Енергийната бедност в България, която е в пъти по-висока, отколкото в други европейски страни, е силен рисков фактор в общата социална нестабилност.

Третата група фактори са свързани със съхранението на енергия. Това е фактор, който е добре познат на всяко семейство. Това да си имате газова лампа, свещ или фенерче в килера е точно такъв тип управление. То се разпростира обаче по-далече от килера. По време на газовата криза през 2009 г. стана ясно, че България няма достатъчно

газохранилища. Енергия обаче не се съхранява само за да се предпазим от кризи, но и за да управляваме неравномерното производство и потребление на енергия.

Четвъртата група енергийни фактори са свързани с преноса на енергия. Ние навлизаме в епохата на умните мрежи и супермрежите (smart grids and super grids). Просто казано, енергията вече може да се разнася и търгува почти както информацията по интернет. Супермрежите дават напълно реалистична възможност България да се снабдява с електричество от Мароко или Шотландия, както и да продава електричество на Полша или Франция. В същото време умните мрежи и децентрализирания енергиен модел дава възможност всеки да бъде енергиен производител и едновременно да консумира, купува, произвежда и продава енергия.

Онова, което България е добре да направи, е да се опита да преосмисли енергетиката си изцяло през тези четири призми. Да прецени енергийните си рискове в контекста на бъдещето, не в контекста на миналото. Тогава страната ще има шанс да постигне реална енергийна сигурност и независимост, която няма да зависи политически крехки договори и от сантиментални, битови или корупционни фактори.

© 2001 – 2012 Икономедиа АД съгласно Общи условия за ползване. Уеб разработка на Икономедиа. Някои снимки © 2012 Associated Press и Reuters. Всички права запазени.